

СРПСКА РИЈЕЧ

ОРГАН СРПСКОГ КЛУБА ВИЈЕЖНИКА ЗАВНОХА

Број 48

28 АПРИЛА 1945

ГОД. III

Декларација Народне владе Хрватске

Указом Претседништва Земаљског антифашистичког вијећа Народне владе Хрватске од 14 априла 1945 именована Народна влада Хрватске преузела је у Хрватској вођење државних послова своје компетенције.

Влада је формирана на основу „Одлуке о Земаљском антифашистичком вијећу народног ослобођења Хрватске као Врховном законодавном народном претставничком тијелу и највишем органу државне власти демократске Хрватске“ од 9 маја 1944. „Упутства о формирању у влада федералних јединица“ Претседништва антифашистичког вијећа народног ослобођења Југославије од 5 априла 1945 и „Одлуке о народној влади Хрватске“ „Претседништва Земаљског антифашистичког вијећа народног ослобођења Хрватске“ од 14 априла 1945.

Стварањем прве народне владе Хрватске још у току самог ослободилачког рата од туђинске окупације, доказано је, да се неутуђива а тако дуго непризнавана права хрватског народа на слободу и независност остварују незадрживом снагом. Као резултат борбе хрватског народа за слободу и у току ослободилачког рата остварило се и његово право на властиту народну владу.

Народна влада Хрватске сматра својом дужношћу нагласити оно огромно учешће Срба из Хрватске у заједничкој борби против окупатора и његових слугу и истакнути њихову улогу првобораца, као и помоћ, коју су код дизања хрватског народа у борбу указали. Народна влада Хрватске ће о томе водити рачуна и брижно остваривати т. 1. „Декларације о основним правима народа и грађана демократске Хрватске“ Земаљског антифашистичког вијећа народног ослобођења Хрватске о равноправности Хрвата и Срба.

Успјехе у борби за ослобођење омогућила је хрватском народу заједничка борба свих народа Југославије. Та је заједничка борба показала да слобода хрватског народа нема непријатеља у осталим народима Југославије, него напротив суборце и браћу. Чување борбом створеног братства и његово развијање у Демократској федеративној Југославији основним је гарантом слободе и хрватском народу. Народна влада Хрватске ће стога уложити све своје напоре за јачање братства међу народима и за јачање Демократске федеративне Југославије.

Рат није завршен. Ни наша Хрватска још није ослобођена. Народна влада Хрватске сматра стога својим основним задатком помоћи нашој Југослованској армији и Народној Влади Демократске федеративне Југославије на чишћењу земље од окупатора и издајничких трупа и у вођењу рата до побједоносног завршетка. Она сматра да је за мир и слободу за наше народе потребна потпуна побједа над њемачким освајачима и њиховим помагачима и уништење фашизма у заједничкој борби с нашим савезничким, Савезом совјетских социјалистичких република, Великом Британијом и Сједињеним државама Америке. Она сматра да је правилна политика народне владе Де-

мократске федеративне Југославије и да је у интересу наших народа да се и после рата одржи тијесна сарадња с демократским нацијама, којима су на челу споменута три велика савезника.

С ослобађањем домовине народна влада Хрватске подузима и подузимаће оштре мјере против окупаторских слугу, усташа и четника. Она нарочито сматра потребним оштро кажњавање усташких издајца, који су осрамотили хрватско име и настојали упропастити хрватски народ повезивањем са злочиначким Хитлеровим плановима. Она ће привести праведној казни све кривце за покоље невиних људи, жена и дјеце, расприваче националне мржње као и све ратне злочинце.

Народна влада Хрватске ће брижно чуевати све демократске тековине постигнуте у току народно-ослободилачке борбе у складу с одлукама Другог Засједања Антифашистичког вијећа народног ослобођења Југославије и одлукама Трећег Засједања Земаљског антифашистичког вијећа народног ослобођења Хрватске. Она је свјесна, да се основна снага како за даље вођење рата, тако и за обнову порушене и опустошене земље налази у борбености и радном хероизму нашег народа. Само најширим учешћем народних маса у вршењу задатака народне власти, најширом подршком народа и најпуну контролом народа над народним властима, моћи ће се успешно савладати сви тежки проблеми, који пред нама леже. Народна влада Хрватске ће увијек брижно настојати осигурати такав однос народа и народних власти.

Народна влада Хрватске сматра потребним нагласити да ће се строго држати т. 5. „Декларације о основним правима народа и грађана демократске Хрватске“ о слободи савјести, али одмах наглашава да сматра данашње стање ствари с религиозним организацијама, а нарочито с католичком црквом незадовољавајућим. Народна влада Хрватске ће стога учинити све, да помогне окупљање хрватског националног свећенства и да му уклони све запрете у вршењу његових националних и вјерских дужности. Неће пак допустити никому да користећи своју свећенску калу ради против свога властитог народа и домовине.

Народна влада Хрватске ће непосредно прићи и практичном остваривању ставка 2 т. 1. „Декларације о основним правима народа и грађана демократске Хрватске“ у осигуравању права на национални живот националним, а нарочито талијанским мањинама у нашој домовини.

Народна влада Хрватске ће паралелно с током чишћења Хрватске од окупаторских трупа проучавати могућности побољшања животног стандарта широким народних слојева и приступати и практичним мјерама уз свестрано учешће самог народа и његовог Јединственог народно-ослободилачког фронта, а у складу с настојањима народне владе Демократске федеративне Југославије и по општем начелима исте владе назначеним у „Декларацији“ њеног претседника, Маршала Тита од 9 марта 1945. 22 априла 1945.

Југославенска армија у снажном налету уништава непријатеља и чисти нашу земљу

Ослобођена је Бања Лука, Вировитица и Нова Градишка Уличне борбе у Ријеци

Послије ослобођења Сушана, Цреса, и Лошиња наше јединице наставаљају успјешно напредовање.

У борбама за Сушак непријатељ је изгубио 754 мртва војника и официра, а заробљено је 340. Заплљено је 12 топова, 11 тежких бацача, 84 аутоматска оружја, 1200 пушака, 22 аутомобила, 18 вагона муниције, 5 магацина хране и велике количине другог ратног материјала. Уништено је 11 топова.

Битка за Ријеку наставља се неумољиво жестоком. Огорчене уличне борбе воде се за сваку кућу. Настављајући офанзиву према Петри наше трупе прешле су стару југославенско-талијанску границу и на јурш заузеле и ослободиле неколико важних комуникационих чворова на правцу Ријеке.

На цијелом фронту у Славонији наше трупе наставаљају продор у позадини непријатеља и сламају њемачки покушај за успоставу обране. На подравском правцу наше снаге заједно са бугарским јединицама заузеле су ваљана комуникациона чворишта и јачају непријатељска упоришта Сухопоље и Цабуну, пресекале непријатељске комуникације на правцу Вировитица—Копривница и

ослободиле град Вировитицу. Осим тога ослободиле су мјеста Брезовицу, Лучани, Брадине и већи број других мјеста.

На носавском правцу наше трупе ослободиле су град Нову Градишку, и наставаљајући напредовање и гоњење непријатеља према западу ослободиле су Окучане. Ослобођен је велики број мјеста, међу којима Нова Капела, Старо Петрово Село и Медари. Непријатељ је претрпιο велике губитке у људству и материјалу.

Настављајући гоњење разбијеног непријатеља између Врбаса и Саве наше трупе у борбама су заузеле Бању Луну, затим Босанску Градишку и наставиле гоњење непријатеља на запад брзим темпом на широм фронту.

У долини ријеке Уне наше трупе извршиле су напад на непријатељска упоришта и после дводневних огорчених борба заузеле и ослободиле Острожац, који је до сада био најјачије упориште непријатеља на овом лијевој. Ослобођена је Бос. Крупа.

Непријатељске снаге које су из Карловца покушале да изврше продор према Огулину одбијене су уз велике губитке.

Црвена армија спојила се са трупама савезника сјеверно од Лајпцига

Освојено Брно, Штетин и низ других мјеста

Маршал Стаљин објавио је двије дневне заповиједи заузимањем Штетина и Брна.

Руски танкови са сјевера, истока и југа падиру у сами центар Берлина. У источном дијелу града јединице маршала Жукова заузеле су жељезничку станицу Шлезингер, те се приближиле канадским колонама, које се налазе 3 км. далеко и заузеле фабрике локомотива, авиона и тенкова, пресекавши пругу према Хамбургу. У сјеверном дијелу Берлина трупе маршала Жукова заузеле су предграђе Тигел са фабрикама локомотива и топова. У југоисточном дијелу Берлина совјетске трупе заузеле су фабрику за састављање дијелова авиона. Сјеверозападно од Берлина руске трупе извршиле су велико напредовање и заузеле већи број насеља, спојивши се са трупама Првог украјинског фронта с југа.

Јужно од Франкфурта на Одри совјетске јединице освојиле су град Хајерштенберг и заробиле неколико хиљада непријатељских војника и официра и залпљепале богат ратни плијен.

Трупе 1. украјинског фронта пробиши уз потпору масовних удараца артиљерије и авијације јако утврђену и дубоко размјештену обрану Нјемца на Најси, напредовале су

од 80—160 км. и освојиле градове Котбус, Либен, Цосен, Белиц, Лукенвалде, Тројенбрицем, Сана, Маријенфелд, Требин, Рангсдорф, Дидерсдорф, Телтов и Марленбург и спојиле се са групама 1 бјелоруског фронта.

У исто вријеме на правцу Дрездена трупе овог фронта борбом су заузеле градове Есен, Кирхајн, Фарненберг, Милберг и Пулсниц, те су биле на ријеку Елбу сјеверозападно од Дрездена.

На територију Чехословачке трупе 4 украјинског фронта наставаљајући напредовање, на јурш су освојиле град Опаву, важно прометно чвориште и јако њемачко упориште.

Трупе 2 украјинског фронта на територију Чехословачке југозападно од Ходолна заузеле су град Микулов, као и мјеста Леднице, Пулгари, Павлов, Перну, Пратенблун, Доње Дунајевце и Добро Поље.

У Москви, Вашингтону и Лондону објављено је да су се у граду Торгау, сјеверно од Лајпцига, спојиле трупе западних савезника са трупама Првене армије.

Москва је поздравила храбре трупе Првене армије у знак тога са 24 плотуна из 324 топа.

Маршал Стаљин објавио је у посебним заповијестима освојење Потсдама, Ротенауа, Ингерминдеа, Пренслау, Винтберга.

Талијански партизани ослободили Бенову, Милано и Торино

Талијански партизани ослободили су Бенову, Милано, Комо и Торино. Готово цијела Лигурија и Ломбардија налазе се под контролом партизана. Савезничке снаге заузеле су Верону.

При бијегу у Швицарску у близини Кома талијанске партизанске страже ухватиле су Мусолинија, Паволинија, Партиачија и маршала Грацианија.

Засједање Врховног совјета СССР

24 априла у 8 сати увече у Москви, у сали засједања Врховног совјета отворена је 11 сједиња Врховног совјета СССР. Кад су се у ложи претседника совјета појавили маршал Стаљин и чланови претседништва са члановима владе СССР-а присутни су приредили бурне и дуге овације. Претседавајући друг Шверник на почетку сјединице одржао је комеморативни говор о покојном претседнику САД Франклину Рузвелту.

Налазе је на засједању Врховног совјета СССР одржао народни комесар финансија референт о државном буџету СССР за 1945 годину и реализацију државног буџета СССР за 1944 годину. Државни буџет СССР за 1945 годину, рекао је референт, подиошен на разматрање и утврђење засједања предвиђа потпуно осигурање свих потреба фронта као и расходе за успоставу разурнутих gospodarстава уништених ратом и за даљи развој народне привреде и културе совјетске земље. Са 3 м по годише рата до 1944 укључиво расход буџета на финансирање народног комесаријата обране и народног комесаријата морнарице износио 420 милијарди рубаља. Године 1944 ратни расходи повећани су у поређењу са 1943 годином готово за 13 милијарди рубаља. Истовремено знатна сретства из државног буџета утрошена су на ратове за обнову ослобођених крајева и за развитак народне привреде.

У години 1944 остварен је велики план раширења мреже социјалних и културних установа и припреме кадрова за народну привреду. За довршење побједе над непријатељем потребно је даље појачање напора наше земље. У буџету СССР за 1945 годину предвиђа се расход за финансирање народног комесаријата обране и народног комесаријата ратне морнарице у износу од 137,9 милијарди рубаља, што чини 45,1 посто свих расхода буџета за 1945 годину.

Расход из државног буџета за финансирање народне привреде износи 64,6 милијарди рубаља. Према 1944 години он се повећао за 31,80 процената.

Расходи за социјално и културно подизање за 1945 износи 66,1 милијарда рубаља. То је више за 15 процената него 1944 године.

У поређењу са 1944 годином расходи за просвјету повећани су за 1945 годину за 39,9 процената и износе 28,6 милијарди рубаља. 1945 године училе основне и средње школе 2 милиона и 800.000 ученика више него у 1944 години. У вези с тиме повећани су издаци за школе. 1944 године високе и средње школе похаљало је 1 и по милион студената. Број студената ове године у високим школама приближава се предатном. Влада Совјетског Савеза и лично маршал Стаљин показали су велику пажњу развоју научне мисли у совјетској земљи. Расходи за културно подизање повећани су 2 пута у поређењу са 1944 годином. За 1945 годину предвиђа се знатно проширење дјечјих установа и потпоре мајкама са много дјеце, што је повећано на још 500 милиона рубаља.

За потребе физкултуре предвиђено је 13,2 милијарде рубаља.

Расходи на друге социјалне потребе повећани су за 34,9 посто.

Велики расходи предвиђени су у државном буџету за социјално старање у износу од 17,70 милијарди рубаља, што значи за 2 милијарде рубаља више него 1944 године. Ту улазе потпоре и пензије војним лицима и њиховим породицама.

Државни буџет СССР за 1945 годину први пут укључује буџете свих савезних република на читавом њиховом територију. То је резултат великих побједа личне Црвене армије. Државни буџет савезних република у поређењу са 1944 годином повећао се за 38,60 процената. То повећање државног буџета савезних република укључено је углавном порастом развоја совјетских република које су ослобођене од окупатора. Пораст буџета савезних република у четвртој години рата говори о неразумљивом пријатељству народа Совјетског Савеза.

Подносећи државни буџет СССР за 1945 годину референт је на крају истакао да су предвиђена сретства за побједоносни завршетак великог домовинског рата, за успоставу разурнених привреде и ослобођењем крајевима и за даљи развој народног gospodarстава и културе совјетске земље.

Савјетовање Срба пред бирањем Главног одбора

Непријатељи наших народа, поред војничког слома, доживјели су и морално-политички пораз. Умјесто расприривања шовинистичке, националне мржње, побједила је идеологија братства и јединства југославенских народа. Народно-ослободилачки покрет биљежи свакодневно нове и велике побједи у самој земљи и у међународним односима. Прије два мјесеца надали су се наши непријатељи заједно са страним реакционарним групама да ће омести консолидовање прилика у нашој земљи. Али њихова настојања, нарочито послје формирања јединствене централне владе под претседништвом маршала Тита и сјајних побједа Југославенске армије, су пропала.

Не би било правилно, када би вјеровали да су се издајници и непријатељи умјерили и одрекли својих планова. Они покушавају на разне начине, да спрјече нормалан развој наше земље. Потребно је због тога и код нас у Хрватској очувати, још више ојачати јединство српског и хрватског народа, што је основа братства и сретнијег живота оба народа, као и свих југославенских народа. Свако довођење у питање јединства српског народа, цијепање његових редова с тим да се оживи нездрава страначки живот предаприлике Југославије злочин је према самом народу, па ма с које стране он долази.

Има људи, на срећу само незнатан број, који се бусају у прса и тобож „страхују“ над судбином Срба у Хрватској. Ти браниоци круне и монархије, заступници ненародне творевине, старе Југославије, на српској страни настоје да се повезу данас са мачковцима и са њиховим „унутарњим фронтот отпора“ (помогли су народно ослободилачком покрету — што су очували хрватски народ да не улази у борбу против окупатора.) Ови пак, на српској страни — вепе — да су се борили на спољњем фронту за ствар народно-ослободилачког покрета, спасили нашу земљу својим боравком у иностранству. Свакако, југославенски народи, увидјели су у стварности, на дјелу, рад т. зв. „унутрашњег фронта“ Мачена и спољњег фронта разних емиграната. На истој фронтној линији, реакционарној и непријатељској према српском и хрватском народу, окупили су се разбијачи јединства свих југославенских народа с циљем да прибравши олош у земљи, а потпомогнути реакцијом извана, учврсте своје позиције. Начин њиховог дјеловања јест разјединити снаге српског народа, поцијепати их и оживити старо доба страначких глужења и трвења.

Правилан и достојан одговор на све ове непријатељске покушаје дао је српски народ у току четиригодишња борба збијањем својих редова и јачањем наше народне армије. Братство и слога, јединство српског и хрватског народа прошло је кроз тешка искушења у ослободилачком рату против хитлеровских окупатора и њихових савезника, усташа и четника. Прокушани борци већ у првим данима припрема народног устанка, а првенствено комунисти, уложили су све своје снаге, давали животе за братство народа. Досадашња борба и искуство старе Југославије је потврдило, да је уклањање националних трвења, а затим стварање братске заједнице народа у једној јединственој држави могуће само у земљи гдје народ има власт у својим рукама, гдје постоји истинско братство и јединство народа. На

том принципу изградила се наша моћна држава демократска федеративна Југославија. Но, величина и снага народа Југославије и правилност линије народно-ослободилачког покрета види се баш у томе, што су у току самог рата са фашистичким освајачима, који су имали циљ да разјаре националну мржњу и изазову братоубилачко клање, остварили братство, одбацивши сва национална трвења и створили снажну демократску државу у којој је омогућен несметани развој сваког народа напосе.

Овај пут — пут народно-ослободилачке борбе довео је српски и хрватски народ са осталим братским народима, до великих, историјских побједа над свим непријатељима, довео је до стварања истинске демократске народне власти и народних влада. Наш народ, по први пут у својој историји је остварио своју праву народну државу. Чији се углед, нарочито послје склапања пакта са братским Совјетском Савезом, силно појачао и порастао.

Под таквим повољним условима, послје формирања народне владе за Хрватску и пред близим истјеривањем непријатеља из земље, српски народ у Хрватској стоји пред бирањем и стварањем Главног одбора Срба који ће као члан ући у Народно-ослободилачку фронту Хрватске. На тај начин Срби у Хрватској имаће широку политичку организацију, јер је Српски клуб вијећника ЗАВНОХ-а по форми преузак а по броју чланова премален. Тим путем моћи ће се они непосредније ангажовати у рјешавању политичких, економских и културних проблема. С друге стране, постојање и дјеловање Главног одбора, као политичке организације Срба, доказује јединство српског на-

рода, сигурност и обезбјеђеност његовог националног живота и развика у федералној Хрватској. Као што су учинили на шибенском савјетовању делегати српског народа из Далмације, тако ће исто одлучно и на савјетовањима у Лици, Горском Котару, Кордуну и Банији. и Славонији осудити све непријатеље, који покушавају разбити његово јединство. Они ће се још више заложити за продубљавање српско-хрватског братства и прићи број обнови земље.

Признање српском народу у одлучности и непомирљивости према непријатељу у народно-ослободилачком рату одали су многи руководиоци Хрвати. „Као што су Срби у Хрватској — рекао је на шибенском савјетовању др. Владимир Бакарић, претседник Народне владе за Хрватску — били основни камен, на којем се градило братство и јединство, тако ће бити у првим редовима у овој даљој изградњи“. Српски народ у братском споразуму са хрватским, пошао је правилним путем, којег ће слиједити и у периоду изградње земље. А савјетовања која ће се одржати почетком маја, то ће и потврдити у пуној мјери.

Једна узалудна интервенција

Пред неколико дана дошао је у Шибеник, обилазећи разна наша надлежства и молећи за интервенцију, отац Јакова Опачића са још једним сусељацином. Тако је он дошао и у Српски клуб вијећника ЗАВНОХ-а, да се интервенише за четника Опачића којег је војни суд у Шибенику 11 априла о. г. као ратног злочинца осудио на смрт стријељањем.

Јаков није крив, то су само подвале оних који њега не воле и лична мржња, — говорили су они, показивајући при том молбу за помиловање осуђеног, коју су потписали многи селјаци из Биљана и на којој је поред потписа био ударен печат сеоског одбора, који потврђује лаводну истинитост молбе. Наћан је „наш човек“, та колико је он оружја по паду Италије предао партизанима, и стално одржавао са њима везе, говоре они, пјевајући просто славопојке његовом јунаштву и љубави према народу и домовињу.

„Ко је Наћан“ Опачић за којег се заузимају ови људи, понеки можда из неких сентиментално-хуманитарних побуда? Његов протународни рад и разбојства предочавају нам најјаснију слику истог, и неоснованост молбе оних који се за њега заузимају.

По капитулацији старе Југославије „Наћан“ ступа у пљачкушку банду Боговца Душана, а по доласку познатог бандита и разбојника Стегњанића у Бенковац, у друштво са Јовом Шушаком убија Боговца и прелази Стегњанићу. У мају 1943 године он и Шушак са још петорицом бандита у Смиљчињском Гају убили су родољуба Стевана Лакића. У јуну исте године заједно са Шушаком прелази у НОВ, а кад су били упућени за болницу у Земуник, исту су опљачкали у своју корист и одмах након тога дезертирали из НОВ-е. Два дана касније, силују они у Наћину, једну дјевојку, бацајући је послје спловања у море.

За капитулације Италије опљачкавши општину у Смиљчићу, предавају четницима 40 митраљоза, један топ и више пушака, јако је исте НОВ-а тражила. Заједно са Стегњанићем наставља с протународним радом служећи слијепо окупатору. 11 по-

вембра 1943 одводи заједно са Шушаком, из Крушева Маријчић Ивала из његове куће, убијају га, закопавају га послје злочина. У јануару 1944 године на путу за Крушево он убијају родољуба Петра Гргиновића, а 25 фебруара са још једним бандитом упадају у кућу родољубке Лице Арбанас, те још по реду силују.

Ко брани злочинце? Зар поштен човек може да брани и тражи помиловање за оваквог злочинца, као што је Јаков Опачић „Наћан“. Само онај ко не воли свој народ и слободу, може да брани злочинце. Поштен човек, онај ко воли свој народ, никад неће ступити у одбрану зликовца, а потово претставник народне власти. Заузимајући се за њега они оправдавају његова злочинства, бране зликовца.

Крушево, Наћин, Буковица и остала мјеста по Равним Котаревима пису толико удаљена од Биљана, да се не би могло чути за злочине, које је Опачић и његови помагачи тамо извршио.

Друга Стеву Зечевића, потпретседника Обласног НОО-а за Далмацију познају врло добро у Равним Котаревима, одакле је родом, значи познају га добро и у Биљанима. А знају ли у Биљанима, да је осуђени „Наћан“ заједно са Шушаком покушавао и настојао да примаме друга Стеву Зечевића на договор, с тим да га предаду фашистичком комесару Зингу. Можда су у Биљанима ипак нешто о томе чули?

Кад се све ово види, и кад се изнесе разбојнички рад осуђеног „Наћана“, не можемо замислити да би се могло наћи људи који би се за истог заузимају.

Наш народ осудио је давно све оне који су радили против његових интереса, против слободе, осудио је и „Наћана“ Јакова Опачића.

Без сумње неки од потписаних насјели су, можда их је њихова широкогрудност на то потстакла. Али ово није први случај што многи поштен људи насјелају, не мислећи при том да с тим крве свој углед, и штете народу.

Плодан рад „Обилића“

На турнеји по Кордуну Српско пјесачко друштво „Обилић“ получило је велике успјехе. Изводећи своје приредбе по разним мјестима и котаревима на Кордуну „Обилић“ је много допринио чвршћем повезивању српског и хрватског народа. То је његова улога у политичком животу народа. Осим тога ово пјесачко друштво са својим програмом привлачи народ и бузи код њега интерес за културно-просвјетни рад. Наш народ, а нарочито народ Кордуна, коме за вријеме старе Југославије

лико није пружао могућност да се културно издигне, жељан је просвјете, и зато он у великом броју посјећује наше приредбе.

На успјелој приредби у самом Војтепу било је присутно преко 800 људи. Не мања успјехолучно је „Обилић“ у Толуском, Глици итд.

Несумњиво је да „Обилић“, пролазећи кроз многе крајеве наше земље, игра видну улогу како у политичком, тако и у културном издизању нашег народа.

Црна Гора у борби и слободи

Јуначки народ Црне Горе и Боке, дао је огромне жртве за велику ствар народне слободе. 13. јули остаће свијетли датум у историји тога малог, али херојског и слободољубивог народа. То је дан, када је 1941 године сва Црна Гора планула светим жаром ослободилачке борбе, да стресе са себе окове окупатора и да уништи погано сјеме домаћих издајника. То је дан, кад су Црногорци, идући стопам својих славних јуначких пређа, још једном ускликнули и кренули у бој под паролом: „Боље је славно умријети, него срамотно живјети“. И Црногорци су славно умрли за свете идеале слободе, али се нису дали покорити.

С правом можемо рећи, да су Црногорци у ослободилачкој борби били диван примјер не само јунаштва, него и месечности. Већ првих дана устанка, многи синови родољубиве Црне Горе кренули су у све крајеве Југославије, да својим искуством и јунашвом, стеченим у ослободилачком рату Шпаније, помогну нашим народима у организовању отпора против фашистичког окупатора и домаћих народа и кољача. Истинули би многе стране историје наше борбе, кад би износили имена свих тих јунака и њихове жртве, па ћемо овдје споменути само тројицу који остајаше своје кости у нашим крајевима. Генерал Владо Ветковић дошао је већ у августу 1941 у Хрватску, гдје је својим искуством дао драгоцен прилог организовању првих устаничких борбених одреда. У јануару 1942 године бива тешко рањен у крвавим борбама код Коренице, па иако тежак инвалид, он остаје и даље виши војни руководилац и као командант 8. корпуса 1944 год. оставља свој јуначки живот на бојном пољу Далмације. Поп Јоле Зец истиче се својом храбрешћу у свим акцијама у Славонији и као командир чете лада храбро већ 1941 год. Михајло Балковић, комесар 8. кордунашке дивизије бива тешко рањен у првим борбеним редовима, а затим у Лици 1944 год. четничка кама довршава у болници његов јуначки живот.

Данас је Црна Гора слободна. Летајући јунаштво на бојном пољу, снажно се одражава на изградњу и обнови земље, коју је окупатор опустошио. Народна пословица: „Уздај се у се и своје кљусе“ нашла је сво-

ју пуноу примјену у Црној Гори. Након ослобођења, Црна Гора се нашла потпуно непроходном, јер је окупатор порушио све цесте, које оклеку кроз огромне стме литице и клисури, али неуморна рука трудбеника излјечила је и те тешке ране. Планиски и истукао, под сигурним водством праве народне власти, развија се дјелатност на свим пољима народног живота.

У знаку првог препорода земље, одржано је Четврто засједање Црногорске антифашистичке скупштине народног ослобођења 15 априла на Цетињу. Кршни хористица дошли су из свих крајева и племена, да као претставници свога народа, изражавају његову вољу, одреде правца рада државне управе.

Довољно је било погледати скупштину људи, па да човек себи дочара улогу Црне Горе у ослободилачком рату. Ту је неколико генерала, као и мноштво осталих виших официра, па чијим грудима бљеште Споменнице из 1941 год. Партизанске звијезде, Ордеани за храброст и друга висока одликовања. Ту су и политички ветерани, који осталоше са својим народом у дашима његове трагедије. Заступљено је и свештенство православно, католичко и муслиманско. Но свакако је вриједно истаћи народну интелигенцију Црне Горе, која је у огромној својој велици ставила се на браник народне слободе.

Из поднелих реферата добива се јасна и вјерна слика постојећег стања. У све проблеме народног живота и развоја захватало се у пуној мјери, но видно се истичу двије основне ствари; обнова земље и чување тековина народно-ослободилачке борбе. Свијесан народ Црне Горе и Боке знаде високо цијенити улоге и напоре за остварење народне слободе и то у великој мјери олакшава рад народних власти па уклањају остатак протународних и издајничких елемената.

Црна Гора данас пуниим замахом истражује своју државност. Оснивање прве народне владе на челу са прокушаним борцем и патриотом Блажом Јовановићем доказ је, да и Црна Гора остварује своје слободарске тежње, постављајући чврсте темеље братској заједници јужно-словенских народа, новој демократској и федеративној Југославији.

Б. Р.

Задар и Книн се обнављају

Задар и Книн, поробљени, и од талијанских, њемачких фашиста, усташа и четника претворени у јака војна упоришта, доживјели су снажна бомбардовања савезничке авијације, претворени су у рушевине. У самом граду Задру је од укупно 1483 зграде, 1190 што потпуно срушено, што теже оштећено, тј. преко 700/0. Ни у Книну постотак уништених зграда није много мања.

Ослобођени Задар и Книн данас се обнављају. Оспособљавају се порушени болнички павилони и школе. поправљају се стабене и индустријске зграде, граде се разна техничка постројења, цесте и мостови.

Будући Задар и нови Книн изградиле се по унапријед предвиђеним плановима, који ће омогућити њихов пуни развој.

1921 године, по припојењу Задра Италији, ишло се велик број хрватских и српских обитељи из Задра на остало подручје Југославије. За вријеме талијанске владавине славенски живаљ Задра систематски је уништан. Талијански елемент се појачава досељавањем талијанских чиновника, умироvlеника и осталих фашиста.

Задар, отргнут од своје природне поздине, Равних Котара и оточја, које је остало у границама Југославије, није имао никаквих услова за економски развој. То сити Талијани да из Задра учине т. зв. „слободну луку“. Другим ријечима: Задар је постао право крјомчарско гнијездо.

Како је и економско подлога умјетно створена, тако се и изградња Задра вршила неприродно, површно. Изградњиване су неке репрезентативне зграде, више као кулесе талијанског империја. Градили се само оно што је било вјидљиво, што је могло послужити бучној пропаганди, а осталим техничким радовима, као што су канализација, водовод није се уопште поопетила никакова пажња, па ће према томе код нове изградње Задра преуређење канализације и водовода спадати међу прве задатке.

У ослобођени Задар, који се повратио у крјено мајке домовине, треба да се врати онај наш живаљ, који га је 1921 године био напустио.

Задар, који је за фашистичке Италије животарио без своје природне поздине, треба да се развије у економски и културни центар Равних Котара и оточја.

Уочиљив важност и вриједност Задра, образовања је, пред скоро два

мјесеца, комисија која је испитали могућност обнове Задра и изградила програм његовог економског и културног развоја. Програм предвиђа како треба да се изврши електрификација, веза електричне мреже на хидро-централне, како ћемо обновити индустрију, које стране индустрије имаду услова за развој итд. Пољо-привреда, као важна грана gospodarства исто тако је обухваћена у том програму; израђена је основа о начину господарева, о врстама биљне производње, које треба претежно узгајати и слично. Предвиђа се планско пошумљавање и уређење паркова. Расправљена су питања прометних веза, а нарочито споја Задар—Книн, итд.

На темељу тако израђеног господарског програма изградиле се технички план обнове и изградње. При Министарству грађевина Федералне Хрватске ради група од седам архитектура-урбаниста која израђује регулаторну основу, по којој ће се градити и изградњивати будући нови Задар.

Книн, који се за вријеме старе Југославије градио без плана и система, у којем се градио од случаја до случаја, треба да се по својем положају, развије у важан прометни чвор, као веза између Далмације, Сјеверне Хрватске и сусједне Босне.

Да би се изградња Книна, као важлог прометног центра, могла вршити по плану, стручна комисија испитаће све могућности његовог развоја и одредити смјернице обнове. Како Книн нема добре теренске снимке, то је одређена група геолога, која ће вјидљиво снимити читав терен Книна. Након тога ће се и за Книн изградити план регулације.

Задар и Книн се обнављају. Рушевине, које су закривале путеве и улице у главним потезима су очишћене. Сав употребиви грађевни материјал требаће још сврстати и превести на одређена мјеста. То тражи већу радну снагу и више превозних средстава. Наша народна власт ријешити је та питања, као што их је и до сада ријешавала.

Свијесни смо потешкоћа, на које ћемо наилазити код обнове и изградње Задра и Книна, али ми ћемо их изградити. Изградњемо нови Задар, који ће бити за увијек наш. Изградњемо нови Книн, који никада више неће моћи бити логор четника попа Вујића, већ Книн братства и јединства српског и хрватског народа.

Инг. З. С.

Донешена је Одлука о именовању чланова и рјешење о саставу и дужностима Привременог одбора за сређивање задругарства у Хрватској

На основу чл. 3 Одлуке Претседништва ЗАВНОХ-а о оснивању Привременог одбора за сређивање задругарства у Хрватској од 11 марта 1945, Министарство пољопривреде и шумарства Народне владе Хрватске донјело је под бројем 902 од 21 априла о. г. сљедећу одлуку: о именовању чланова Привременог одбора за сређивање задругарства у Хрватској.

Чл. 1. За чланове Привременог одбора за сређивање задругарства у Хрватској именују се:

Матков Марко сељак, влјеник ЗАВНОХ-а, члан Извршног одбора ХСС-а, претседник Савеза задруга напредних ливадара из Вурђевца,

Опачић Станко-Ђаница сељак, пуковник, члан Управе савеза задруга за пољопривредни кредит,

Кућан Оскар прв. чиновник, влјеник ЗАВНОХ-а, тајник Главног Савеза хрватских привредних задруга,

Бркић Душан правник, министар правосудја Народне владе Хрватске, секретар Српског клуба влјеника ЗАВНОХ-а,

Кузмић Иван сељак, члан Претседништва ЗАВНОХ-а и Извршног одбора ХСС-а, повјереник Господарске слоге у Далмацији,

Сучевић Бранко, наставник грађанске школе, члан Српског клуба влјеника ЗАВНОХ-а, члан управе Савеза српских земљорадничких задруга,

Гаји Франьо сељак, потпретседник Народне владе Хрватске, претседник Извршног одбора ХСС-а, задругарски радник из Подравине,

Думанџић Анте прв. чиновник, члан Обласног народно-ослободилачког одбора за Далмацију, задругарски радник из Подравине,

Рапајић инг. Никола-Никица агроном, члан Српског клуба влјеника ЗАВНОХ-а помоћник министра пољопривреде и шумарства,

Комадина Перо сељак, члан АВНОЈ-а, влјеник ЗАВНОХ-а, задругарски радник из Хрватског Приморја,

Бан Иван обртник, претседник Округлног одбора ЈНОФ-е за Горски Котар, задругарски радник из Горског Котара,

Радосављевић Танасије учитељ, кооперарни ревизор Савеза српских земљорадничких задруга,

Лугар Јанко сељак, члан Округлног одбора ЈНОФ-е за округ Кордуп, члан управе Савеза задруга Господарске слоге,

Матајић Стјепан сељак, тајник Округлног Народно-ослободилачког одбора Брод, задругарски радник из Славоније,

Флеп Иван радник, члан Земаљског акционог одбора Јединствених синдиката за Хрватску.

Чл. 2. Именовани чланови Привременог одбора за сређивање задругарства у Хрватској дужни су у смислу чл. 1. Рјешења о саставу и дужностима Привременог одбора за сређивање задругарства у Хрватској до-

нијетог по Министарству пољопривреде и шумарства Народне владе Хрватске од 21 априла 1945 бр. 901-1945, да се између себе конституирају.

Чл. 3. Дјеловање Привременог одбора за сређивање задругарства у Хрватској у смислу члана 2. напријед цитираног Рјешења почиње даном ступања на снагу ове одлуке.

Чл. 4. Ова Одлука ступа одмах на снагу.

РЈЕШЕЊЕ

На основу члана 3. Одлуке Претседништва ЗАВНОХ-а о оснивању Привременог одбора за сређивање задругарства у Хрватској од 11. марта 1945 Министарство пољопривреде и шумарства Народне владе Хрватске донјело је под бројем 901 од 21 априла о. г. сљедеће рјешење: о саставу и дужностима Привременог одбора за сређивање задругарства у Хрватској

Чл. 1. Привремени одбор за сређивање задругарства у Хрватској састоји се од претседника, потпретседника, тајника и још 15 до 20 чланова, који се између себе конституирају и који сачињавају шири одбор, а овај не за рјешавање текућих послова и извршава закључака ширег одбора из своје средње изабрати **ужи одбор** од 7 чланова, у којег улазе претседник, потпретседник, тајник и још 4 члана ширег одбора.

Чл. 2. Дужност је Привременог одбора за сређивање задругарства у Хрватској да парочито:

1 координира и међусобно повеже рад појединих задругарских савеза, како би се постигли што бољи резултати у рјешавању њихових задатака.

2 врши ревизију задругарских са-

веза, а према потреби и самосталних задруга.

3 даје поттребак за оснивање задруга и помаже тамо, гдје се појави тежња за оснутом задруге,

4 настоји да се путем одржања задругарских скупштина проведе у најскорије вријеме демократизација задругарских установа, како би се ратом уништене задруге што прије обновиле, а постојеће појачале активност у раду.

5 води бригу, да се рад задругарских организација одвија у складу с опшћим напорима око што скорије обнове народне привреде, затим у складу са задругарским начелима и правилима.

6 парађује формуларе правила, пословних књига, као и све остале формуларе, како би се на тај начин олакшао рад оснивачима и осталим руководиоцима задругарских установа,

7 припреми нацрт новог задругарског закона.

8 настоји да се рад појединих грађанских задругарских дјелатности међусобно употпуњује, те у ту сврху предлаже задругарским организацијама опћи програм задругарског рада,

9 одлаја нове задругарске кадрове организацијом задругарских течајева,

10 посвећује бригу задругарској настави и пропаганди и у ту сврху настоји покренути задругарско гласило,

11 среди задругарску статистику,

12 у свим овим, као и осталим задругарским питањима ставља образложене приједлоге Министарству пољопривреде и шумарства Федеративне Хрватске, а према потреби и осталим заинтересираним Министарствима.

Чл. 3. Ово рјешење ступа одмах на снагу.

КУРИР

У гомили крпа као мртва тијела леже по бараци уморни курири. Дрхћу, у сну шапћу: тишина, тишина! и око им често кроз сан у мрак вири.

Путују и тако, врпоље се, грче и прелазе пруге и цесте и страже, угињу за смрти што вреба и трче и низ старе путе нове стазе траже.

За њих нису ноћи бездани канали, за њих нису брда висока и пушта, у свакоме селу већ су једном стали, њима поздрав врате и најтврђа уста.

За њиховим трагом често сијевне нугла, но путоказ блиста крв на трави нијема. Један више није, али други сљедеди, они тако знаду: за њих смрти нема.

У брдима Истре, фебруара 1945.

ЗДЕНКО ШТАМБУК

ПРВИ

За двије године никада се није сјетко тога. Заборавио је и с њимким дјеце о томе разговарао, а данас њак у ситнице прича... То је учинио из другог разлога. Наиме помлати је данас шесторицу. Завршавале су се борбе око Книна, он је уморно али сигурно баратао потамњелом карабинском и тачно, шесторицу помлатио. Хладно их поскидао, као да је купус садно. Човјек је постао.

И мисао ситна, малена успузала му у мозак и повела га кроз окршаје и напоре, тамо гдје је почео, одвела га до прве лешине, чдја је зао живот својим рукама усротио.

Сјећа се... Пред селом би застала и ослушнула лајање паса. Кад лају много, знали су, да се у селу неко налази. Тада би га у великом кругу обили, пењали се на гомили и стијене над селом, извијали што ли. Панично су се плашиле рунасте овде, кад би их сусрели по влакама и ливадама за вријеме подне паше. Њихово шуљање, пролажење између села, пријеким путевима и правцима, преко винограда и страништа било је опасно, умарало је живце. У сваком шумљу и пошумљеним старим вилдеште засједу, проклету бусију, нож. Зато му ваљда тако свјежја осталоше у памћењу мјесечина, лајање паса и преплашена чобаница у црном гуњу.

Требало је људи на терену, а из дрпшкне крајине мало људи у партизанима. Није им било лако, али нико их није ни питао. Сви су знали да су се дошли борити, па шта се ту има питати. О десно раме! И они пошоше тражити срце народа.

Ишли су тихо. Послије одржаног састанка крену вих четворлица са намјером да се још за вријеме ноћи пребаци преко Развоја у Петрово поље. Сви су у гумењашима, корак им је нечујан. Крећу се сјеном уз живицу пута, да би се што лакше прикрили. Наједном се чело те мале колоне заустави и неко

прошапта тихо: »Стој!«

Задрхтале руке брзо преврћу кочницу карабина или турају полако, да не шкљоца, масни метак у цијев. Прилике клизе у сјену грма, полако клецају кољена, а цијев се исправља и полако приноси к оку.

Један старчић. Стадоше га испитивати куда је и зашто у ово касно доба ноћи кренуо, јер су — сви погледају пут ведрог неба — Влашњини отскочили давио. А њему, чекињаста брца поигравају, види се жива је ватрица, а низ лице му се циједи сјена као млијеко, залепастобијела. Зубију као да и нема.

— Кажем вам, вирујте, сиди прид Ивца кућом у Дувачињима и пије. Мислија сам да га ја сам сачекам, али не смиш, па бот! Све би изгорјало.

— Па шта ти оћеш? — упиташе га они.

— Оћу да га убијете ви, али... ванка села. Ванка или ништа. А ја сам то не могу... — а онда се мало заперка, као да му је мило што нас је у овој ноћи тако лако пронашао. Њих, за које је крајина само паслућивала.

Раздвојише се на двије групе. С једном групом оде стари, а другој обећа послати кћер:

Она је наша, маљем јој ричи не би избја — опрости се старац.

Скупа с Николом Лончарем пошао је к цести, те се зауставише пред зидићем двадесетак корака од ње. Пред њима је чистина. Чудан је осјећај кроз њих прострујило у том часу. Наједном, као да их је обузело пеко весеље, нагло, дјечачко. Ухватили су се њих двојица, заглавниш поскочицу, међу паљевима и лозом.

— Тихо, тихо, Никола, открићемо се, а онда је све пропало.

Дошла је и Аћа и повела их мало у десно. Сјећа се добро, као да сад држи у

руци њен врели длап, којим га је помиљовала када се синуто на суху и испузану земљу да ухвати заклон који му је показала. А тада је пуштени својом набораном сукњом као шипицич нестала у ноћи.

Никола је легао десетак метара даље.

Очи се угњиле у мрак.

Као да је живо, поиграва дрво пукше у руди. Убрзало се лупање срца. Сада ће убити човјека. За који час. Први пут ће убити човјека: доживјеће оно чега су се плашили, што су некад осуђивали. Они су били варошка дјеца. Они су лијепили плакате, проспали летке, мазали по зидовима неагралне пароле, потајно слали и растурали штампу, они су се борили против непријатеља, они су били на страни народа, али — они нису још никада убијали. Они су само о томе читали, о томе размишљали, о томе говорили и то — жељели. А сада, ево, дјеца су стављена пред готов чип.

Срце лупета.

Чује се и писанье Николе, дубоко је и тешко. Узбуђени су. У сусрет им иде чедоморац, хуља, кољач Тошић, којег познаје цијела крајина, од којег стрепи дјевојка у Кричкама а младлић у Тепљуху. Усташу треба, без сумње убити. Друго ништа не треба знати. Све ће друго доћи само по себи. Ми смо одлучили таманити их. Зато се не треба плашити, не треба мислити, треба само учинити оно што је најбоље, најјасније.

Камење на путу зашкљка.

Неко иде.

Чују се отргнуте, разбацане ријечи у ваздуху. Двије сјене приближавају се великом брзином, бар се тако чини. Ријечи пред њима пролијетају као птичурине...

Око нервозно тражи мушницу, коју је излијепио цигаретним папиром, да је брже у мрак пуђе. тражи, тражи око... Наједном пађе. Пред њим је устапа. Николина пушка праснувши, блесну и засијени вид. Пред калцима само црвени колутит. За-

Мјере народне власти око подизања пољопривреде

Огромна већина становништва наше земље бави се пољопривредом, која је његово једино занимање и извор за подмирење животних потреба. Прије овог рата тај извор је у већини случајева био врло мршав и није могао да подмири ни оне најосновније потребе сељака. У првом реду обрада земље била је прамитивна. Земља без пнојења дугогодишњим узастопним засијавањем је исцрпљена и као резултат свега тога био је слаб природ. Поред тога разлике у цијенама сељачких производа и пропавода које је сељак набављао биле су огромне. Често пута сељак је возио у град пуна кола пшенице и кукуруза, а враћао се са замотком под руком.

Протународни режими за вријеме старе Југославије нису ништа предузимали да направе тешко стање сељака. Напротив, они су то стање стварали и били његови узрочници, а окупатор је то све још погоршао. Узрочник те биједи није само окупатор, већ и двадесет годишње карактере разних протународних режима. Узрочник те биједи је систем владавине корупције и пасиља једне организоване школе однароњених профитера, жељних брзог богаћења на рачун народа. У Србији, Санџаку, Босни и Херцеговини, Лици, Црној Гори, видјели смо како народ живи у малим тијесним колибама, прљавим и нездравим, често заједно са стоком. Видјели смо страховите животне услове, који су нам паметали питање: па како је тај наш народ уопште успио да се одржи у животно? Зашто је уопште плаћао порезе и друге намете? Ту смо, истовремено, налазили и одговор зашто се тај народ бори данас тако упорно, за своју слободу. Тај је одговор, да се народ не бори за ону бившу, маћехинску Југославију, већ за нову Југославију, која треба да му осигура живот достојан човјека. (Тјато)

Наш је народ и у најтежим данима чврсто вјеровао у своју побједу, вјеровао у остварење једне нове, истински демократске државне заједнице, која ће му заштити осигурати живот достојан човјека. И није се преварио. Данашња федеративна демократска Југославија чини све напоре да, још за вријеме рата, побољша њего-

ве животне услове, да му пружи све оно што је данас могуће. Пред нашим сељачким живљем у новој држави стоји свијетла будућност. Већ само правилно рјешење аграрног питања знатно ће подићи стандард његовог живота, а поред тога сва остала скрб јединствене владе о рационалном обрађивању земље, правилној расподјели радне снаге, прибављању потребних сретстава, као сјемења и слично, омогућити ће нашем сељаку да створи услове за бољи и срећнији живот.

Ових дана претседник Привременог савјета Демократске федеративне Југославије друг Андрија Хебранг издао је наредбу о организацији пољопривредних машинских станица. Према овој наредби при Повјереништву пољопривреде сваке федералне јединице осниваће се Управа пољопривредних машинских станица са задатком: да се стара о организацији пољопривредних машинских станица на терену, да даје упутства за рад станица и врши надзор над њима, да се стара о снабдевању станица потребним машинама, резервним дијеловима и погонским материјалом, да организује радионице за поправак машина и да се стара о изобразби потребног броја тракторских возача и механичара. Ради што успјешнијег извођења и координирања свих акција око обраде земљишта и сјетве образован је у Министарству пољопривреде федеративне демократске Југославије Одбор за сјетву, као стручни савјетодавни орган Министарства пољопривреде. У дјелокруг рада овог Одбора спада отврђивање сјетвеног плана као и старање око његовог извршења добављањем потребне људске и сточне радне снаге, трактора, сјемења и слично. Поред тога наредбом о мобилисању сточне запреге за обраду земље биће ова правилно расподјељена и до максимума искоришћена.

Већ из ово неколико примјера видимо какву бригу води наша народна власт о животу сељака, какове мјере предузима за подизање пољопривреде, извора његовог живота. У ослободилачкој борби радник и сељак дали су највише, зато ће федеративна демократска Југославија баш њима посветити највећу пажњу, јер је и правилно да они у миру највише добију.

творених очију, ни сам не знајући да је устао из заклона, Никола је поново опалио. А онда отвори очи.

Задахтана прилика стајала је пред њим. С рамена му је сљећала пушка, маска избљаченог лица се љуљала пред очима. Никола скупи посљедњу снагу и опали трећи метак.

Онда настаде мук.

Погледом обухвати ведро небо и пребаци пушку преко рамена. Погледа на зидиће, протрсто поље, на сјене и сасвим смирепо спусти поглед на Николу, који је шутко. Гледају се, стрше крај цесте. До погу им лежи једино трупо.

Убили су првога.

Одсекуд из мрака појави се Аћа и стаде их онако у ходу заскакати и грљити. Али се они отргше и несташо у борама Промине. Ишли су брзо, да умазгу од овог мјеста, јер би могло бити потјере.

О синоћњем нису говорили ни једно ријечи. Један је мислио да ће то другом сметати. Тек у јутро, када су у једној појати у Бјочићу наплачили гуњење да мало проспају, упита га Никола:

— Како се осјећаш?

— Добро, а ти?

Погледао га је добро у лице. Тражио му је у очима црту, траг, блесак, који је можда оставио синоћњи догађај. Али ништа од тог није нашао. Све је било смирено. Чудно се себи, своје миру и унутрашњој радости.

Они су осјетили мирис барута, убили злочинца и нашла срце народа.

Далас се Никола не забуђује. Ето, ону шесторицу је сасвим јединствено убио, а у души има осјећај да убија зальега... да га је буде више... Да их не буде... непријатеља живота...

Онда је опет постати дјеца, која дрхте над орашцима, запосе се димом у оћаку, дјеца, која се воле и радују...

Живко Милић Штркаљ

У централном коридору између руских и америчких армија престао је организовани њемачки отпор

Британске снаге заузеле Бремен а Француске Улм

На југу трупе 3 америчке армије напредовале су према Мипхену и аустријској граници од које су удаљене 55 км. Друге јединице 3 армије стигле су на 70 км. источно од Регенсбурга.

Француске трупе послје заузимања Улма прешле су преко Дунава напредујући 40 км.

Трупе 1 америчке армије спојиле су се са трупама 7 армије код Енгелна и заузеле широко подручје у швапској Јури.

Британске снаге послје тешке борбе заузеле су Бремен.

Пољске и канадске јединице приближиле су се још више Емдену и Олденбургу. У сјевероисточној Холандији савезници су освојили гото-

во нијели Фризиски полуоток, држећи око 250 км обале у својим рукама.

У Италији савезничке трупе у масама прелазе преко ријеке Пада. На западу је заузета Специја, а такође и заузети су градови Ферара и Модена. Заробљено је преко 40.000 шепријатељских војника и официра. Талијанске патроле заузеле су Домодозоле и друга мјеста.

У централном њемачком коридору између руских и америчких армија престао је сав организовани отпор, а борбе се воде у појединим градовима. На јужном крају коридора заузет је град Гросенхајм, сјеверно од Дрездена, гдје се савезничким армијама предало преко 6000 њемачких војника и официра.

Именована је Народна влада Црне Горе

На четвртој редовној засједању Црногорске народне Скупштине 15. априла о. г. донешен је указ о именовању црногорске народне владе.

Мандат за састав прве црногорске народне владе дат је другу Благоју Јовановићу, секретару Главног одбора ЈНОФ-а и досадашњем повјеренику за правду. Друг Благоју Јовановић саставио је сљедећу владу: Претседник владе, Благо Јовановић, потпретседник, Петар Компенић, министар пољопривреде и шумар-

ства, Јован Тетковић, министар трговине и снабдевања, Вељко Зсковић, министар правде, Јефто Павић, министар грађевина, Петар Томасовић, министар индустрије и рударства, Владо Лазаревић, министар просвјете, Пуниша Перовић, министар финансија, Гојко Гарчевић, министар социјалне политике и народног здравља, Михајло Вицковић, министар унутрашњих послова, Радоња Голубовић.

Македонија је добила своју Народну владу

На засједању Народног собрања Македоније одржаном 15 априла о. г. формирана је прва народна влада Македоније. Председник Народног собрања Македоније именован је сљедећу владу федералне Македоније:

Претседник владе, Лазар Кулишевски, први потпретседник и министар финансија, Љубчо Арсов, други потпретседник Абдулман Мехмед, министар унутрашњих посло-

ва, Киро Петрушев, министар просвјете, Никола Минчев, министар правде, Павел Атев, министар индустрије и рударства, Страхил Гитов, министар трговине и снабдевања, Тодџ Ношпа, министар пољопривреде и шумарства, Богоја Фотев, министар народног здравља, др Вукашин Поладић, министар социјалне политике, др Нецага Аголи и министар грађевина влж. Георги Василев.

На Кордуну је одржано савјетовање Срба

Недавно је на Кордуну одржано савјетовање Срба, које је сазвао извршни одбор ЈНОФ-а за округ Кордун. На савјетовању је расправљено: политичка ситуација, резултати савјетовања Срба у Далмацији и избор делегата за међуокружну конференцију Срба.

Конференцији су присуствовали делегати многих села на Кордуну.

У свом реферату Милутин Кошарић изнио је политичку ситуацију и нарочито подвукао и даље, у дискусији са присутнима, разрадио закључке споразума, односно уговора, између Демократске федеративне Југославије и Совјетског Савеза. Друг Кошарић је нагласио да је овај споразум највећи и најзначајнији догађај у историји наше нове државе.

Друг Маце Трбојевић у реферату о закључцима савјетовања Срба у Далмацији изнио је важност проширења «Српског клуба». Већина чланова Српског клуба вијешника ЗАВНОХ-а преоптерећена је пословима општеномског значаја, те с тога ти људи немају могућности да шире политички дјелују, у оној мјери у

којој је то потребно.

На истој конференцији Срба донешен је приједлог за стварање Главног одбора Срба у Хрватској, који би дјеловао у оквиру Народно-ослободилачке fronte. Задатак одбора је проширење братства између Срба и Хрвата, вођење бриге о материјалном стању народа, о ратној сирочади, о инвалидима, као и о осталим проблемима, који се тичу српског народа у Хрватској.

Послије Трбојевићевог реферата присутни су изјавили да се слажу са закључцима конференције Срба у Далмацији. Рјешено је да се одрже конференције и по котаревима, на којима ће се изабрати делегати за међуокружну конференцију Срба Кордуна, Баније и Горског Котара.

Изабрана су три члана, који ће представљати привремени међуокружни Иницијативни одбор.

Дискусија поводом конференције била је врло плодна и у њој се дотакло свих народних проблема и показала се једнодушност присутних по свима питањима.

Д. П.

Отворење прве музичке школе у Шибенику

210 ученика уписао се је ових дана у прву музичку школу у Шибенику. Школа је почела са радом 19. о. мј. а прије његовог почетка школа је отворена на свечан начин.

Уводну ријеч је одржао професор Кузеј, а затим је Натко Девичић, шеф музичког одсека Културно-умјетничког одјељења ЗАВНОХ-а укратко изнио значај отворања школе. Он је позвао ученике да приступе раду с

истом оном озбиљношћу којом приступна сва наша омладина у својој изградњи и обнови земље.

Ријетке пријашње музичке школе, које нису биле бесплатне, могао је посјећивати само мали број имућнијих ученика. Ова музичка школа, коју је успоставила наша народна власт бесплатна је и према томе приступачна свима који само имају жељу да ју полазе.

Народ лике враћа се својим кућама

Избјегли народ Лике, којему је народ Кордуна и Баније у његовим тешким данима фашистичке окупације, пружило заштиту и помоћ, враћа се сада у своја ослобођена села.

Пошто је пут далек народ се пребацивао кампонима. У великој већини то су дјеца, старици, жене, омладинке. На њиховом лицу чита се неизмјерна радост иако с њега нису избрисани трагови вишегодишњег страдања.

На мјесту укрцавања у кампионе врло је живо. Жене разговарајући спремају ствари што су успјеле поносити из Лике, а дјечке омладинке играју коло. Ора се њихова пјесма, којом оне пролазе у данима борбе једнако у патњама као и у бољим

Хрвати сисачког котара помажу српској браћи

15 априла о. г. у Покупљу је одржан састанак Извршног одбора Јединствене народно-ослободилачке fronte за котар Сисак. Између осталог, као врло важно питање, на састанку се је расправљало о пројектној сјетви. О помоћи у сјетви пострадалима српском народу Кордуна, Хрватски народ котара Сиска хоће да дјелима учвршћује братство са својом српском браћом. На том састанку активисти fronte су прорадили и предавање друга Моше Пијаде «О аграрној реформи» око чега се је развила жива дискусија.

Истога дана у великогоричком котару одржана су два општинска састанка ЈНОФ-а. На њима су поред осталог жене расправљале о дочеку делегације жена Србије. Оне се спремају да свечано дочекају своје друга-

чловима.

Снажна лична пјесма надвисује шум камiona. Чују се живи разговори како ће почети нови живот. «На згаришта идемо, али ми волимо оидје гдје смо одрасли, гдје смо живјели, гдје смо се борили. Кад дођемо саградићемо бајте. Народна власт ће нам пружити помоћ, а залећемо и сами.

Непоколебљива је вјера народа Лике у народну власт. Она је стечена, проверена у тешкоћама, у борби с фашистима.

Одборник, који руководи путем, одређује која ће скупила прије кренути. Сви га слушају. Кад је прољетно сунце већ високо отскочило, кренула је и посљедња скупина тличких избјеглица на своја ослобођена огњишта.

рице Србијанке.

И НОО-ја у Покупљу свијесни су свог задатка пружања пуне помоћи свомашном становништву и породицама бораца. Народна власт котара Сисаровине само у два мјесеца подијелила им је за свом терену 191 комад блага. Код прољетних радова организовала је помоћ са 135 пари возног блага и 484 тежака. Осим тога пружила је обитељима бораца помоћ и у сјемењу, те им кроз то вријеме подијелила 7.000 кг. разног сјемења као и хране.

И у великогоричком котару народна власт помаже пострадалима и заслужном народу. Између осталог у посљедње вријеме подијелила је 46 комада блага, 60 кг. масти, те око 6.500 кг. разног живљених намирница.

Исхранка Рожа

Рожа нас је увијек ведро дочекивала. Рожа је увијек била ведра и насмијана. Волила је ведру шалу. Није на њој није могао да запази ни најмањи знак мрзобоље када би се од ње шта тражило.

Ванда је често долазила спљачкати у њено село. Запаљила је куће Миле Шајкићког и Маре Петровићеве. Тада је у кући остала Рожишна снаха Звана са дјецом. На очиглед банде Звана је гасила запаљену кућу. А Рожа је у таквим приликама тјештила укућане: «Ма ча сте се стишли. Кураја имајте, аш ће вред слобода!»

Рожа није никада хтјела дочекати бандите. Али једног је дана била изненађена. Није могла умаћи.

Била су одана скривашта. У Михаљиној кући (тако село зове кућу у коју је Рожа удана) пронашли су склопишта у којима су били скривени укућани. Опљачкали су све до чега су дошли. На возић који се је чашао у дворшћу наговарили су пронађени материјал, упрегли благо у њега, а Рожу натјерали да им то вози у гарнизон Свети Винцент.

Рожа је стигла у гарнизон. Отпочеле су грозне муке. Тукли су је. Мучили је на све могуће начине да ода ко им у кућу долази, коме носе храну, гдје су партизани, чије су и одакле потјечу пронађене ствари. Рожа је била тврда. Јуначки је све поднашала. Покупали милом, али ни то им није помогло. Те једне ноћи август четрдесет четврте трајале су дуге њене патње. Сутрадан пронађена

је у једном јарку крај цесте, на километар од гарнизона. Пронашле су је другарице из оближњег села. Била је сва крвава. Као мртва лежала је у дубокој несвијести. Над њом је почињен грозан злочин. Извађена су јој оба ока.

Колике су биле Рожиње патње. Дуго, неколико дана није долазила себи и ничега се више није могла сјелати.

Отпремљена је у болницу. А када се је вратила на њеном лицу није више било веселог погледа. Тамо гдје су прије биле очи, сада су два гроба. Вратила се Рожа уташеног вида.

И опет су другови долазили у Рожић дом. Она их више није дочекивала код «штерке» на баладуру Михаљином. Сада Рожа сједи слијепа, млада, код огњишта. Али не може дојети да не помаже партизане. Слика је, али преде за њих вуну. Предући једном тако примјетила је тронут глас једног друга. Осјетила је да та тронутост иде њој. Дигла је главу са пређе, окренула лице са два гроба мјесто очију и рече другу: «Ча ме, друже, жалити. Мене немој жалити. Видиш, ја делам за наше бораце. Слобода ће вредати пријат, па ће све добро бити!»

Знају ли Сфорца, Бономи и други «демократе» за патње наших жена, матера, сестара и кћери? А знају ли зашто оне на овакав начин и зашто овако поднашају те патње? Знају ли они шта значе ријечи: «Само нека слобода приде...»

Лазо Љуботина

БОРЦИ САРАДНИЦИ

Храбра и пожртвовна болничарка

Водиле су се тешке борбе за Доњу Лапац. 4 батаљон има задатак да нападне «Кук».

Свалина Олга је референт санитарета у том батаљону. Долази јој у превјалиште један рањени друг. Није добио прву помоћ. Четна болничарка је рањена. Олга полази сама на положај. За пар минута била је из фронта, превјала рањене борце. Гранате и куршуми падају око ње, али она се не помакне са свог мјеста. С појачаном љубави и вољом наставља свој посао.

Олга, мањка се мало одатле, рекао јој командант, али она му стално

отговара: «Не плашим се ја Швабе и његових куршума.» Она зна да се у борби мора бити mudar, склонити се гдје треба, али да треба бити неустрашив.

Олга не да да је замјени болничарка пратеће чете. Кад се је свршила борба у свом потесу је имала имена рањених другова. Све их она познаје. Свих је сама превјала под непријатељском ватром у непосредној близини фронта. Сви су они испуњени захвалношћу за њену другарску љубав и пожртвовање.

Јелка Храбар

4. бат. 10 далматинске бригаде

Треба нам бацач

Не може се непријед Митраљеа не помаже. Бункер је тврда, а ми се налазимо око 50 метара од њега.

«Треба нам бацач», — рече неко. Али како се макнути, киша метак пада око нас.

Делегат прве чете, Рашчић Никола без ријечи устаје и пође. На првом кораку нагази на мину. Једна, двије, три експлозије. Видјели смо га како

је одлетно неколико метара у страну. На наше чудо, као да ништа није било, диже се и настави пут. За мало времена враћа се са бацачем.

Ни прве бомбе не помажу, али је четврта постигла циљ, бункер се празни. Сада је боља митраљеа. Њега се прихвата наш Никица и наставља прогонити непријатеља.

Јуре Шукур, борац 1. бат.

3 бригаде, 9 дивизија

ШИРОМ СВИЈЕТА

— Започели су радови на градњи нове велике хидроелектричне централе, која ће редовито снабдевати електричном енергијом градове совјетске Републике Георгије. Радови на конструкцији биће довршени сљедеће године. Ова ће централа моћи, за разлику од других, функционисати без престанка у свим сезонама, јер у постојој велики природни резервоар — горско језеро. Бране, које су сада у грађи, задржаваће и прикупљати воду. Ова георгијска хидроцентрала биће 5 до 10 пута већа по притиску воде од свих других совјетских хидроцентрали.

— Совјетска влада одликовала је орденима 27 руководилаца и конструктора татковске индустрије због успјешног извршења плана Комитета народне обране у снабдевању Црвене армије с танковима и јуришним топовима. Међу осталима одликован је орденом Кутузова Првог степена пучки комесар татковске индустрије Вјеслав Малачев, који има много заслуга што совјетске татковске творнице производе сада неколико пута више танкова, него на почетку рата.

— Болнички влак довео је у Москву групу совјетске дјеце, које је Црвена армија ослободила из фашистичког ропства. Са жељезничке станице дјеца су одвежена у дјечје домове. Они са ужасом причају о мучењима и злостављањима, које су над њима вршили хитлеровци. Поред тога што су их мучили глађу, иако су ова дјеца била изнемогла, хитлеровци су их приморавали да врше разне тешке физичке радове, као као на пр. у логору Мајланеку ношење опека, нијеска и другог грађевног материјала за градњу хелија. Поред тога што су дјецу испрљивали тешким радовима Нијемци су такође узимали од дјече крв. Многа од ове дјеце била су од 2 до 3 године у њемачком ропству. Мало прије доласка Црвене армије, командант логора одредио је, да сва врата зграде буду добро затворена и да се зграда запали са свих страна. Црвеноармејци су осујетили овај барбарски план и спасили стотине совјетске дјеце.

— Чланови британског парламента, који су посјетили компетрационе логоре у Њемачкој, вратили су се у Британију. При повратку један народни посланик је изјавио: «Нити у средњем вијеку није било толико грозота, колико су их нацисти почињили у својим логорима.»

— Претставници шпанолског народно-ослободилачког вијећа стигли су из Мексика у Њујорк, одакле ће кренути за Сан Франциско. Они ће предложити Уједињеним народима одмах прекинути све везе са Франком ради олакшавања успоставе шпанолске демократске власти.

— Претставник у француском министарству спољних послова изјавио је на конференцији штампе, да је до недавно постојала авионска веза између Штутгарта и Мадрида. Нијемци су ову везу на широко искориставали, пребацивајући у Италију многе истакнуте хитлеровце, који су у Њемачкој проглашени за мртве. Ти «покојници» поњаљивали су се под измишљеним именима, не само у Шпанолској, него и у неким другим земљама.

Личне вијести

Тражи се Јово Мрђа, родом из Лапца. Прије капитулације био је код Светозара Енгеласова — Србобрај ул. Војводе Мишића, та занату. Моле се сви они који би, ма што у истом чуљу, да то јаве на наше уредништво или пак његовом оцу Мили Мрђа — Лапац, Лика.

Поручник Кнежевић Пајо моли све оне који ма што знају о његовој сестри Драгици Лазаревић и весту Јовану, који су живјели на добровољачком имању у пустињу Блање, општина Дол. Виљево котар Доњи Михаљад, Славонија. Исти су 1941 г. интернирани за Бјелину у Босни, а одатле наводно за Србију. Моле се сви они који о истима ма што знају да то јаве на Уредништво нашег листа или другу Кнежевић Пајо, поручнику, Банија.

Прилози «Српској Ријечи»

Персонал Котарског НОО-а Глина приложио је «Српској ријечи» 8.600 куна.

Редакција «Српске ријечи» захваљује се на посланом прилогу.